

INTRESSEPOLITISKT PROGRAM

Funktionsrätt
Göteborg

Funktionsrätt Göteborg 2017
Antaget 27 april 2017, uppdaterat december 2017

Individen i fokus. **Transport är en förutsättning för deltagande.**

Tillgång till en lämplig bostad är en mänsklig rättighet. **Kropp och själ utgör en helhet.**

Funktionsnedsättning ska inte vara orsaken till en sämre ekonomi.

Allas rätt till meningsfull sysselsättning – mångfald ger mervärde. Individens behov i centrum. **Lika rätt till en meningsfull fritid.** Tillgänglighet är delaktighet!

“Alla människor är födda fria och
lika i värde och rättigheter.
De har utrustats med förnuft och samvete
och bör handla gentemot varandra
i en anda av gemenskap.”

Artikel 1 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

Innehåll

Om Funktionsrätt Göteborg	1
Vision	2
Syftet med Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program	2
Grundläggande utgångspunkter	3
Mänskliga rättigheter	3
Icke-diskriminering	4
Goda levnadsvillkor och social trygghet	5
Jämställdhet	6
Attityder, fördomar och bemötande	6
Delaktighet och inflytande	7
Tillgänglighet	8
Barnets bästa i främsta rummet	10
Anhörigstöd	10
Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program – 8 teman	13
Rätten till demokratisk delaktighet	14
Rätten till utbildning	16
Rätten till arbete och sysselsättning	19
Rätten till lämplig bostad	22
Rätten till individuellt stöd	25
Rätten till bästa möjliga hälsa	28
Rätten till transport på lika villkor	31
Rätten till kulturliv och fritidsverksamhet	34
Fotnoter	37
Referenser	41

Om Funktionsrätt Göteborg

Funktionsrätt Göteborg är ett samarbetsorgan för funktionshinderorganisationer i Göteborgs Stad. Genom Funktionsrätt Göteborg arbetar medlemsföreningarna tillsammans. Arbetet syftar till att ge människor med funktionsnedsättning full delaktighet och jämlikhet på alla områden i samhället. Funktionsrätt Göteborgs verksamhet utgår från den miljörelaterade definitionen av funktionshinder. Denna innebär att funktionshindret finns i miljön och inte hos personen som har en funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Göteborg ska i sitt arbete:

- Verka för att medlemsföreningarnas intressen i gemensamma och övergripande frågor tas tillvara i staden.
- Underlätta och stödja medlemsföreningarnas arbete genom utrednings-, kontakt-, utbildnings- och kommunikationsverksamhet.
- Främja samverkan på lokal nivå mellan medlemsföreningarna.
- Stödja enskilda individer genom att driva ett brukarstödcentrum (Funktionsrätt Göteborg – Individstöd).
- Stimulera debatten i frågor om funktionshinder.
- Verka för att Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program förverkligas i Göteborgs Stad.

Vision

Funktionsrätt Göteborgs vision är ett samhälle där alla oavsett funktionsvariationer är fullt delaktiga och jämlika på alla områden.

Syfte med Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program

Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program utgör, tillsammans med våra stadgar, grunden för vårt intressepolitiska arbete. Utifrån programmet kan föreningen ta fram handlings- och verksamhetsplaner för att mer detaljerat och konkret arbeta inom respektive område. Programmet är ett levande dokument som kontinuerligt revideras utifrån en föränderlig omvärld och utifrån ökade kunskaper och erfarenheter. Samtliga medlemsorganisationer i Funktionsrätt Göteborg ska uppleva att en eller flera punkter i programmet berör föreningens arbetsområde. Ingen medlemsorganisation ska uppleva att något i programmet går emot deras intressepolitiska ställningstaganden.

Grundläggande utgångspunkter

Mänskliga rättigheter

Funktionsrätt Göteborg utgår i sitt arbete från FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna¹ och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning².

Konventionen formulerar ett antal allmänna principer som utgör dess utgångspunkter. Dessa principer är även självklara för Funktionsrätt Göteborgs arbete:

- respekt för inneboende värde, individuellt självbestämmande, innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende,
- icke-diskriminering,
- fullständigt och faktiskt deltagande i samhället,
- respekt för olikheter och acceptering av personer med funktionsnedsättning som en del av den mänskliga mångfalden och mänskligheten,
- lika möjligheter,
- tillgänglighet,
- jämställdhet mellan kvinnor och män, samt
- respekt för den fortlöpande utvecklingen av förmågorna hos barn med funktionsnedsättning och respekt för funktionsnedsatta barns rätt att bevara sin identitet.³

Icke-diskriminering

Diskrimineringslagen motverkar diskriminering och främjar lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.⁴

En viktig utgångspunkt för Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska arbete är medvetenheten om att olika diskriminerande strukturer i samhället samverkar med och påverkar varandra. Personer med funktionsnedsättning kan också vara utsatta för diskriminering utifrån övriga diskrimineringsgrunder. Förutsättningar, möjligheter och hinder för personer med funktionsnedsättning varierar mycket beroende på om och hur individen också utsätts för diskriminering på andra sätt.

Det intressepolitiska programmet utgår ifrån att det råder en stor mångfald inom gruppen personer med funktionsnedsättning och att jämlikhet endast kan uppnås genom att medvetet jobba med hur diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning är sammanvävd med övriga diskrimineringsgrunder.

Goda levnadsvillkor och social trygghet

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastslår i Artikel 28 att konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna erkänner också rätten till social trygghet utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning.⁵

Rättighetslagen LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) har som mål att främja jämlikhet i levnadsvillkor, full delaktighet i samhällslivet och möjligheten för den enskilde att leva som andra. Den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.⁶

Rätten till goda levnadsvillkor och social trygghet är en grundläggande utgångspunkt som genomsyrar alla de intressepolitiska teman som tas upp i detta program. Personer med funktionsnedsättning har idag väsentligt sämre levnadsvillkor än övrig befolkning inom alla samhällsområden. Mycket behöver göras i samhället för att personer med funktionsnedsättning ska ha samma levnadsvillkor och sociala trygghet som övrig befolkning.

Jämställdhet

En av de sju diskrimineringsgrunderna som har stor betydelse för livsvillkor och möjligheter är kön. Undersökningar och uppföljningar av funktionshinderpolitiken visar att det råder stora skillnader mellan kvinnor och män inom en rad samhällsområden.⁷ I det intressepolitiska arbetet är det därför mycket viktigt att alltid ha med ett könsperspektiv på frågorna.

Attityder, fördomar och bemötande

Att alla människor är födda fria och är lika i värde och rättigheter fastslås i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna⁸. Att dessa rättigheter även omfattar personer med funktionsnedsättning tydliggörs ytterligare i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁹.

Trots detta finns det en stor skillnad mellan teori och praktik. Människors attityder och fördomar gentemot personer med funktionsnedsättning spelar stor roll i bemötandet individer emellan och i bemötande av individen hos myndigheter. Att ha en funktionsnedsättning har historiskt sett inneburit dåligt bemötande och negativa attityder samt bristande kunskaper kring både individ och funktionsnedsättning. Tyvärr finns dessa negativa förhållanden kvar i mycket stor utsträckning än idag.

Att påverka attityder och därigenom även bemötandet av personer med funktionsnedsättning är svårt men utbildning, information och interaktion kan bidra till ökade kunskaper och därigenom förändrade attityder.

Attityder och bemötande spelar stor roll i de makt- och beroendeförhållanden som finns då samhällets stöd ska bidra till förbättrade villkor för personer med funktionsnedsättning. Goda kunskaper kring funktionsnedsättningar och dess konsekvenser för individens livssituation är ett måste för ett bra och rättvist bemötande. Tydliga regelverk kring vilka rättigheter som finns och hur dessa ska omsättas i praktiken är andra förutsättningar som kan minska påverkan av individuella skillnader vid bedömningar av stöd och insatser.

Personer med funktionsnedsättning är inte en enhetlig grupp, utan en grupp som rymmer en stor mångfald. Att få tillgång till sina rättigheter ska inte innebära att individen behöver avstå från sin personlighet, sina intressen eller sina egenheter. Människors olikheter ska respekteras.

Delaktighet och inflytande

Personer med funktionsnedsättning ska ha samma möjlighet som andra att aktivt delta i samhällsgemenskapen med både rättigheter och skyldigheter. Delaktighet för alla ska vara något självklart och naturligt oavsett område.

Varje människa måste så långt som möjligt få lov att fatta beslut kring sin egen livssituation. Personer i behov av stöd eller service ska bemötas med respekt för sina önskemål samt själva bestämma om och när hjälp behövs. Även vid begränsade möjligheter till självbestämmande krävs aktsamhet och bevakning för att i så stor utsträckning som möjligt låta individen fatta beslut kring sin egen livssituation. Det är viktigt att berörda har kunskap och förmåga att fånga upp hur den enskilde vill att stödet ska ges. Erfarenheter och kunskaper kring hur det är att leva med en funktionsnedsättning ska vara en naturlig och självklar del i planering och genomförande av alla samhällsinsatser.

Tillgänglighet

Samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättning kan vara delaktiga på lika villkor som andra. Bristande tillgänglighet är diskriminering och leder till funktionshinder.¹⁰ Alla ska på lika villkor ha tillgång till den fysiska miljön, till information och kommunikation samt till elektronisk service.

En tillgänglig fysisk miljö innebär att alla har tillgång till och kan använda gator, torg, kollektivtrafik, byggnader och lokaler. Inga hinder finns för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga.

Tillgänglig information innebär att alla, oavsett funktionsvariation, kan kommunicera och ta del av information via bland annat tryckta medier, telefon, webb, film och fysiska möten.

I artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastställs att personer med funktionsnedsättning på lika villkor ska ha tillgång till den fysiska miljön, transporter, information och kommunikation (innefattande IT) samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för allmänheten. Den fysiska miljön specificeras ytterligare som bland annat: byggnader, vägar, andra inom- och utomhusanläggningar, såsom skolor, bostäder, vårdinrättningar och arbetsplatser.¹¹

Tillgänglighet är också en fråga om att få ett gott och respektfullt bemötande.

För att göra samhället tillgängligt krävs kunskap och medvetenhet om olika behov och funktionsvariationer för att undvika att samhället skapar funktionshinder. Full tillgänglighet och delaktighet ska gälla för personer med:

- nedsatt rörelseförmåga
- nedsatt syn
- nedsatt hörsel, dövhet och dövblindhet
- nedsatt röst- och talfunktion
- nedsatt kognitiv förmåga
- allergier, överkänslighet eller besvär i andningsorganen
- andra funktionsnedsättningar, såsom olika sjukdomar.¹²

Barnets bästa i främsta rummet

Grundläggande för Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska arbete är att barnperspektivet alltid ska finnas med i de frågor som drivs. Vi utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.¹³ Barn med funktionsnedsättning och barn som är anhörig till person med funktionsnedsättning ska fullt åtnjuta alla mänskliga rättigheter och friheter på lika villkor som andra barn. Barn med funktionsnedsättning ska oberoende av sin omgivning, så långt som det är möjligt, ha samma rätt som andra barn att leka och umgås med sina jämnåriga kamrater. Barnets delaktighet ska alltid eftersträvas i de insatser eller det stöd som ges och delaktigheten ska vara kontinuerlig.

Anhörigstöd

En funktionsnedsättning påverkar inte bara den enskilda individen utan även det sociala sammanhang individen befinner sig i. Majoriteten av all omsorg i Sverige utförs av anhöriga och var femte vuxen ger hjälp och stöd till en närstående.¹⁴ Utformning av stöd till individen ska utgå ifrån ett helhetsperspektiv som även inkluderar närstående.

Personer som hjälper eller vårdar närstående ska själva erhålla stöd i sin roll som anhörig. Studier har enligt Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, visat att "människor som hjälper och stödjer en anhörig vill oftast ha information, utbildning och stöd. De vill få lära sig praktisk omvårdnad och omsorg i det dagliga livet, kunskap om den anhöriges sjukdom, omvårdnadsproblem och behandling. De vill också få veta vad det finns för hjälp och stöd att få. Det kan vara socialt stöd, ekonomiskt bistånd, tekniska hjälpmedel, bostadsanpassning och hur man söker det. Anhörigvårdare behöver också avlösning, praktisk hjälp med omvårdnaden, anpassningen av hemmiljön utifrån individuella behov och någon förstående person att tala med".¹⁵

Barn som anhöriga till en person med funktionsnedsättning eller sjukdom är speciellt utsatta då de är beroende av sina föräldrar för sin trygghet. Föräldrarna ska bistå med omsorg, försörjning, uppfostran. Föräldrarna är även de som rättsligt ska föra barnens talan. Barnperspektivet ska därför inte bara beaktas då det gäller anhörigstöd till vuxna med barn med funktionsnedsättning utan till barn som är anhöriga till vuxna med funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Göteborgs intressepolitiska program – 8 teman

Rätten till demokratisk delaktighet

Rätten till utbildning

Rätten till arbete och sysselsättning

Rätten till lämplig bostad

Rätten till individuellt stöd

Rätten till bästa möjliga hälsa

Rätten till transport på lika villkor

Rätten till kulturliv och fritidsverksamhet

Rätten till demokratisk delaktighet

Personer med funktionsnedsättning ska effektivt och fullständigt kunna delta i det politiska och offentliga livet på lika villkor som andra.

Demokratiutredningen¹⁶ visar att personer med funktionsnedsättning är underrepresenterade i valda församlingar, har ett lägre valdeltagande, känner sig mindre delaktiga och har ett lägre förtroende för riksdagen än övriga befolkningen.

Hinder för delaktighet i valda församlingar är bland annat otillgängliga möteslokaler, brister gällande tekniska hjälpmedel, otillgänglig information, problem med färdtjänst till och från politiska uppdrag, begränsningar vid sjukersättning samt en relativ osynlighet i den offentliga debatten för frågor som rör personer med funktionsnedsättning.

Demokratiutredningen konstaterar att bristande tillgänglighet utgör ett hinder för att personer med funktionsnedsättning ska bli fullt delaktiga i demokratin. Det är nödvändigt att vidta åtgärder som syftar till att säkerställa lika möjligheter till delaktighet och inflytande i politiska beslutsprocesser för alla medborgare, oavsett funktionsförmåga.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Samtliga valda församlingar i Göteborgs Stad ska ha fullt tillgängliga sammanträden, gällande såväl lokaler och utrustning som information.
- Göteborgs Stad ska ha fullt tillgängliga vallokaler.
- Valprocedurer och valinformation ska vara tillgängliga och användbara.
- Politiska partier ska ha fullt tillgängliga lokaler och information.
- Politiska partier ska aktivt verka för att personer med funktionsnedsättning inte ska vara underrepresenterade inom respektive partis verksamheter.
- Funktionshinderrörelserna ska garanteras ett starkt kommunalt stöd, för att oberoende kunna verka intressepolitiskt för mänskliga rättigheter och demokratisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Personer med funktionsnedsättning ska effektivt och fullständigt kunna delta i det politiska och offentliga livet på lika villkor som andra.

Rätten till utbildning

Från förskola till universitet

Enligt skollagen¹⁷ ska utbildningen främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Hänsyn ska tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Skolan ska sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastslår att personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor ska ha samma rätt som andra till utbildning och inte får utestängas från utbildning på grund av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning har rätt till anpassning efter personliga behov och ska ges ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder.¹⁸

Personer med funktionsnedsättning har lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen. Uppföljningen av funktionshinderpolitiken¹⁹ visar att elever med funktionsnedsättning trivs sämre i skolan än övriga elever.

De känner sig mer stressade, upplever att de har för mycket skolarbete och att skolarbetet är svårt i högre utsträckning än övriga elever. Det är dubbelt så vanligt att elever med funktionsnedsättning uppger att de mobbas jämfört med övriga elever.

Brister i det särskilda stödet leder till att många elever inte får den utbildning de har rätt till. Hälften av de grund- och gymnasieskolor som har granskats av Skolinspektionen har ett otillräckligt arbete när det gäller särskilt stöd.²⁰ Föräldrars grad av engagemang är ofta avgörande för om barn får särskilt stöd eller inte. Skolinspektionen har funnit ett antal vanliga brister i arbetet med särskilt stöd: skolorna känner inte till elevers behov av särskilt stöd och erbjuder inte elever det stöd de har rätt till, utredningarna av stödbehov genomförs inte tillräckligt väl, åtgärdsprogrammen är bristfälliga och ofullständiga, elever med läs- och skrivsvårigheter får inte stöd i alla ämnen utan endast i ett fåtal.²¹

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Alla utbildningsmiljöer ska vara tillgängliga. Tillgängligheten avser fysisk miljö, information, kommunikation och pedagogik.
- Skollagen ska följas så att extra anpassningar och särskilt stöd ges utifrån behov och inte utifrån diagnos.

- Vid utredning av en elevs behov av särskilt stöd är det av största vikt att eleven och dess vårdnadshavare är delaktiga i och har inflytande över utformningen av åtgärdsprogrammet.
- Anpassningar och stöd ska vara flexibla och individuellt anpassade utifrån elevens behov.
- Barns behov av stöd ska tillhandahållas tidigt för att förebygga att hinder och problem med skolgången uppstår.
- Anställda i skolan ska ha goda kunskaper om funktionshinder, funktionsnedsättningar och bemötande.
- Undervisningen i skolan ska innehålla kunskap om funktionshinder och funktionsnedsättningar samt respekt för människors olikheter.
- Skolor ska i arbetet för att motverka mobbing, kränkningar och diskriminering ha ett särskilt fokus på utsattheten för personer med funktionsnedsättning.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastslår att personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor ska ha samma rätt som andra till utbildning och inte får utestängas från utbildning på grund av funktionsnedsättning.

Rätten till arbete och sysselsättning

Personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete på lika villkor som andra. Arbete är viktigt för den personliga utvecklingen, för goda levnadsvillkor samt för full delaktighet i samhället. För dem som på grund av funktionsnedsättning inte kan arbeta ska samhället erbjuda annan meningsfull sysselsättning, bland annat i form av daglig verksamhet.

Arbetslösheten är betydligt högre (13 %) för personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga än i den övriga befolkningen (7,5 %). Endast 55 % av personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning har sysselsättning. I den övriga befolkningen är sysselsättningsgraden 80 %. De som saknar sysselsättning är antingen arbetslösa eller befinner sig inte i arbetskraften.²²

I regeringens strategi för funktionshinderpolitiken²³, liksom i Göteborgs Stads budget²⁴, är ett av målen att sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning ska öka. Göteborgs Stad ska i högre utsträckning rekrytera personer med funktionsnedsättning, eftersom stadens personalsammansättning på alla nivåer ska spegla befolkningsstrukturen. Arbetsituationen för personer med funktionsnedsättning påverkar i stor utsträckning hälsan för målgruppen.

Den upplevda hälsan samverkar i sin tur med en rad olika faktorer. Det är därför viktigt att ha ett helhetsperspektiv i arbetet för en förbättrad arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg

- Skillnaden i andel arbetslösa mellan personer med och personer utan funktionsnedsättning ska minska och sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning ska öka.
- De statliga och kommunala arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionsnedsättning ska utvecklas och utökas.
- Diskrimineringen på arbetsmarknaden av personer med funktionsnedsättning ska upphöra.
- Arbetsplatser ska vara tillgängliga och universellt utformade.²⁵
- Arbetsgivare och arbetsplatser ska arbeta förebyggande och främjande med aktiva åtgärder för att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning och för att verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett funktionsvariation. Arbetet ska bedrivas systematiskt, kontinuerligt och målinriktat.
- Fackföreningar ska bedriva ett aktivt arbete för lika rättigheter och möjligheter på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning.

- Arbetsgivare och arbetsplatser ska ha möjlighet till kontinuerligt stöd i arbetet för tillgänglighet.
- Kunskap om funktionsnedsättningar och de arbetsmarknadsinsatser som finns att tillgå ska öka hos arbetsgivare.
- Fördomar, negativa attityder och dåligt bemötande från myndigheter, arbetsgivare och medarbetare mot personer med funktionsnedsättning ska upphöra.
- Arbetstagare med funktionsnedsättning ska bemötas utifrån sina resurser, tillgångar och kompetenser, inte utifrån ett ensidigt fokus på hinder och brister.
- Individer ska ha inflytande, vara delaktiga och ha valfrihet gällande stödinsatser som erbjuds.
- Personer som har rätt till daglig verksamhet ska kunna välja arbetsplats utifrån intresse och förmåga och inte begränsas av geografiska strukturer.
- Behovet av lämpliga arbetsplatser som finns för de personer som inte omfattas av Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)²⁶ men som ändå inte kan delta på den reguljära arbetsmarknaden ska tillgodoses.

Personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete på lika villkor som andra.

Rätten till lämplig bostad

Tillgång till en lämplig bostad är en mänsklig rättighet.²⁷ Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning behandlar rätten till lämplig bostad bland annat i Artikel 9 Tillgänglighet, Artikel 19 Rätt att leva självständigt och delta i samhället samt Artikel 28 Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet.²⁸

Tillgång till en lämplig bostad är en grundläggande förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara fullt delaktiga i samhället. Avsaknaden av en lämplig bostad för personer med funktionsnedsättning skapar stora hinder för att kunna leva ett värdigt liv och delta i samhällslivet på lika villkor.

Ändå får personer med funktionsnedsättning ofta vänta mycket länge innan de kan få tillgång till en lämplig bostad. Det finns alldeles för få bostäder i Göteborg som är tillgängliga och användbara för personer med funktionsnedsättning. Detta gäller både anpassade bostäder i det ordinarie beståndet och bostäder med särskild service (BmSS). Valfriheten på bostadsmarknaden för personer med funktionsnedsättning är därmed mycket begränsad.

Nybyggda bostäder med god tillgänglighet är i regel mycket dyra, både bostadsrätter och hyresrätter. Personer med funktionsnedsättning har ofta låga inkomster och dessutom merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning. De höga kostnaderna för nybyggda bostäder utestänger många personer med funktionsnedsättning från det nya bostadsbeståndet. Personer med funktionsnedsättning måste få tillgång till tillgängliga bostäder till en rimlig kostnad.

Funktionsrätt Göteborg är starkt kritiska till de bostadspolitiska förslag som innebär undantag från gällande byggregler kring tillgänglighetskrav. De lagar och regler som reglerar tillgänglighet och användbarhet i bostadshus ska följas. Vi ska inte bygga nya hinder som fortsätter att utestänga människor.

Boendesituationen för personer med funktionsnedsättning är ofta beroende av det individuella stöd personen har enligt LSS och Socialtjänstlagen, (SoL)²⁹. De nedskärningar och indragningar av dessa insatser som vi nu ser leder ofta till att vardagslivet i bostaden blir allvarligt försämrat. Utan tillgång till rätt insatser kan boendet sluta att fungera. För att rätten till lämplig bostad ska fungera i praktiken krävs att intentionerna med LSS följs.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg

- Personer som har rätt till bostad med särskild service ska snabbt få tillgång till lämplig bostad. Utbudet av BmSS-bostäder ska möta behovet. De långa väntetiderna ska upphöra.
- Personer som har behov av anpassad bostad i det ordinarie beståndet ska snabbt få tillgång till lämplig och användbar bostad. Utbudet av anpassade bostäder ska möta behovet. De långa väntetiderna ska upphöra.
- Universell utformning ska vara utgångspunkten för stadsplanering och bostadsbyggande. Boendemiljöer ska utformas så att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av olika lösningar.
- Lägre krav på tillgänglighet och användbarhet i byggprocessen ska inte vara en lösning för att snabbt bygga bort bostadsbristen. Lagar och regler gällande krav på tillgänglighet och användbarhet ska följas i byggprocessen.
- Staten ska ge bidrag till installation av hiss i befintliga flerbostadshus.

Tillgång till en lämplig bostad är en mänsklig rättighet.

Rätten till individuellt stöd

Alla människor har rätt att delta i samhället på lika villkor. För att detta ska kunna uppnås har samhället skyldighet att bistå med anpassningar inom en rad olika områden. Ett av dessa områden avser ett individuellt och behovsanpassat stöd. De individuella insatserna återfinns bland annat i lagar som Socialtjänstlagen (SoL) och Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Medan vissa insatser ökar, som daglig verksamhet och boende för vuxna, så har andra insatser minskat. Ledsagarservice, korttidsvistelse, korttidstillsyn och boende för barn och unga är insatser som har minskat.³⁰ Att kommunen har blivit mer restriktiv med att till exempel bevilja insatsen ledsagning är något som Funktionsrätt Göteborg har erfarit från sin verksamhet Funktionsrätt Göteborg – Individstöd.

Bedömningar enligt LSS och SoL skiljer sig mellan olika kommuner.³¹ Flera kommuner har, liksom Göteborgs Stad tagit fram riktlinjer för bedömning av beviljande av insatser. Att bedömningarna ska utgå från individuella behov ska inte få innebära regionala skillnader i beviljande av stöd.

Erfarenheter från Funktionsrätt Göteborg – Individstöd visar att många brukare efterfrågar mer flexibla insatser. För att kunna delta i samhället som arbetstagare, förälder eller vän på samma villkor som alla andra behöver brukarnas behov vara mer styrande kring hur och när insatserna genomförs.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Bedömare och utförare av insatser ska ha en god kunskap om funktionsnedsättning och bemötande.
- Samhällets olika stöd till individen ska vara samordnade.
- Alla, oavsett stadsdel, ska få en jämlik individuell bedömning och ska ha möjlighet till inflytande över hur stödet utformas.
- Barnets bästa ska beaktas vid stödinsatser till närstående med funktionsnedsättning.
- Jämställdhetsperspektivet ska genomsyra samtliga stödinsatser så att beviljande av insatser inte sker utifrån könsdiskriminerande strukturer.
- Information och beslut om insatser samt information om hur beslut kan överklagas ska förmedlas på ett sätt som individen förstår oavsett funktionsnedsättning eller modersmål.
- Individen ska, på ett rättssäkert sätt, ha möjlighet att överklaga avslag.

- Utförande av individuella stödinsatser ska ske på ett inkluderande och icke-diskriminerande sätt gällande samtliga diskrimineringsgrunder.

**Alla människor har rätt att delta
i samhället på lika villkor.**

Rätten till bästa möjliga hälsa

Alla har rätt till bästa möjliga fysiska och psykiska hälsa. Hälsa definieras enligt Världshälsoorganisationen (WHO) som ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och är inte endast liktydigt med frånvaron av sjukdom.³²

Enligt de nationella målen för hälso- och sjukvården ska befolkningen erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. Vården ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.³³ Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.³⁴

Patientlagen³⁵ fastställer patientens rättigheter och ska främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. Rätten till tillgänglig vård, information, samtycke och självbestämmande, delaktighet, trygghet och kontinuitet samt valfrihet regleras i patientlagen.

Folkhälsopolitiken behandlar hälsofrågorna på en samhällelig och strukturell nivå. Hälsan bestäms av faktorer i livsmiljö, samhällsstruktur och levnadsförhållanden. Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.³⁶

Uppföljningen av funktionshinderpolitiken visar att hälsan generellt är sämre hos personer med funktionsnedsättning än hos övriga befolkningen. Levnadsvanorna är sämre för personer med funktionsnedsättning.

Fler har en stillasittande fritid och lågt socialt deltagande. Bland personer med funktionsnedsättning är det en högre andel som inte förvärvsarbetar, en högre andel som känner oro för att förlora sitt jobb och en högre andel som har en låg ekonomisk standard.³⁷

Hälsosituationen ser olika ut för olika diskriminerade grupper. Det finns betydelsefulla skillnader i hälsa och livsvillkor mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning.³⁸ Socialstyrelsens undersökningar visar att det finns en tydlig överdödlighet i ett flertal somatiska sjukdomar bland personer med psykisk sjukdom.³⁹

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Folkhälsoarbetet ska ha ett tydligt funktionshinderperspektiv. Jämlikhet måste uppnås så att personer med funktionsnedsättning inte har sämre livsvillkor än andra. På så sätt skapas förutsättningar för en god hälsa för personer med funktionsnedsättning.
- Hälsö- och sjukvården ska vara jämlik och jämställd. Inga grupper ska

- missgynnas och få sämre vård än andra grupper.
- Inom vården ska patientens integritet, självbestämmande och rätt till delaktighet respekteras. Patientlagen ska tillämpas i praktiken.
  - Rehabilitering och habilitering har stor betydelse för förbättrade livsvillkor för personer med funktionsnedsättning och ska därför prioriteras som en viktig del av vården.

**Alla har rätt till bästa möjliga
fysiska och psykiska hälsa.**

Rätten till transport på lika villkor

Sedan 1979, i snart 40 år, har Sverige haft en lag om handikappanpassad kollektivtrafik. Lagen säger att funktionshindrades särskilda behov ska beaktas när kollektivtrafik planeras och genomförs. Färdmedel ska så långt det är möjligt vara lämpade för resenärer med funktionshinder.⁴⁰

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastslår att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till transporter på lika villkor som andra.⁴¹

Rätten till resande och transporter på lika villkor är grundläggande för möjligheten till delaktighet i samhället. Att hindras från att kunna röra sig fritt i vardagen är ett allvarligt utestängande från grundläggande delar av livet såsom skola, arbete, familjeliv och fritidsverksamhet.

Uppföljningen av funktionshinderspolitiken visar att personer med funktionsnedsättning generellt reser mindre än övriga befolkningen. Den totala reslängden per capita är kortare för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Barn med funktionsnedsättning reser också kortare sträckor än övriga barn.⁴²

Användandet av kollektivtrafiken är lägre bland personer med funktionsnedsättning och en av förklaringarna till detta är kollektivtrafikens bristande tillgänglighet.

Personer med funktionsnedsättning har identifierat ett antal områden inom kollektivtrafiken där det fortfarande skapas hinder för resande och transport på lika villkor: information, biljettförsäljning, bemötande samt tillgängligheten på hållplatser, perronger, bytespunkter och fordon.⁴³

Färdtjänstens begränsningar innebär att det inte är transport på lika villkor. Det finns ingen möjlighet till spontanresor. Resor måste bokas i förväg, res tiden är ofta mycket lång och reskostnaden är betydligt högre än i övrig kollektivtrafik. Antalet resor är dessutom begränsade vilket innebär att resenären måste prioritera och välja bort aktiviteter som kräver transport.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Chaufförer inom kollektivtrafik och färdtjänst ska ha kunskaper om funktionshinder och funktionsnedsättning.
- Bemötande- och diskrimineringsfrågor ska vara prioriterade i utbildningar av anställda inom kollektivtrafik och färdtjänst.

- Kollektivtrafik och färdtjänst ska upplevas som säkra och trygga transportmedel för personer med funktionsnedsättning.
- Färdtjänstens villkor ska förbättras, så att färdtjänstresenärerna i allt högre utsträckning får tillgång till transport på lika villkor som andra kollektivtrafikresenärer. Detta innebär bland annat en ökad flexibilitet vid bokning av resa, inga begränsningar i antalet resor och samma taxor som i den övriga kollektivtrafiken.
- Personer med funktionsnedsättning ska obehindrat kunna resa tillsammans med vänner och närstående.

**Rätten till resande och transporter på lika villkor
är grundläggande för möjligheten till
delaktighet i samhället.**

Rätten till kulturliv och fritidsverksamhet

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastställer rätten att på lika villkor som andra kunna delta i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till kulturella produkter och ha möjlighet att delta i kulturlivet. Personer med funktionsnedsättning ska på lika villkor som andra kunna skapa kultur. Sverige ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa detta.⁴⁴

Sverige ska också vidta ändamålsenliga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning på lika villkor ska kunna delta i rekreations- och fritidsverksamhet samt i idrottsverksamhet på alla nivåer.⁴⁵

Personer med funktionsnedsättning har ett betydligt lägre socialt och kulturellt deltagande jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Gruppen har ett lägre deltagande i kultur-, underhållnings- och fysiska aktiviteter. Samtidigt har personer med funktionsnedsättning en överrepresentation när det gäller stillasittande och ohälsosamma levnadsvanor. Personer med funktionsnedsättning har därmed en högre risk för att utsättas för social isolering, vilket är en risk-

faktor för sjuklighet och dödlighet. Inom folkhälsoområdet påvisas ett tydligt samband mellan socialt och kulturellt deltagande och fysisk hälsa.⁴⁶

Rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra kunna delta i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott är alltså av allra största vikt för livskvalitet och välbefinnande.

Men det är fortfarande långt kvar tills olika kulturella föreställningar och tjänster såsom teatrar, museer, biografier och bibliotek är fullt tillgängliga och användbara för personer med funktionsnedsättning. Samma gäller för idrottsanläggningar, rekreationsanläggningar och turistanläggningar.

Detta vill Funktionsrätt Göteborg:

- Alla kulturverksamheter ska vara fullt tillgängliga och användbara för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Detta gäller såväl för publik som för utövare av kultur.
- Alla idrottsanläggningar, rekreationsanläggningar och turistanläggningar ska vara fullt tillgängliga och användbara för personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

- Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till individuellt stöd, såsom ledsagning och hjälpmedel, för deltagande i kultur- och fritidsverksamheter.
- Personer som är verksamma inom kultur, idrott, fritids-, rekreations- och turistverksamhet ska ha goda kunskaper om bemötandefrågor och icke-diskriminering.
- Barn med funktionsnedsättning ska ha lika möjligheter som andra barn att delta i lek, rekreation, fritidsverksamhet och idrott.
- Deltagande i kultur, idrott, fritids-, rekreations- och turistverksamhet ska inte innebära merkostnader för personer med funktionsnedsättning.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fastställer rätten att på lika villkor som andra kunna delta i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott.

Fotnoter

¹Förenta nationerna, FN. (1948). *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*.

²Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

³Ibid.

⁴SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

⁵Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

⁶SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Socialdepartementet.

⁷Myndigheten för delaktighet. (2016). *En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

⁸Förenta nationerna, FN. (1948). *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*.

⁹Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

¹⁰Från och med 1 januari 2015 ingår bristande tillgänglighet som en form av diskriminering i diskrimineringslagen. SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

¹¹Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

¹²Myndigheten för delaktighet. (2015). *Riktlinjer för tillgänglighet: Riv hindren*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

- ¹³ Förenta nationerna, FN. (1989). *Konvention om barnets rättigheter*.
- ¹⁴ Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka. Hämtad 2017-03-27 från www.anhoriga.se/stod-och-kunskap/fakta-om-anhorig/hur-manga-anhoriga-finns-det/
- ¹⁵ Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka. Hämtad 2017-03-27 från www.anhoriga.se/stod-och-kunskap/fakta-om-anhorig/anhorigas-stodbehov/
- ¹⁶ SOU 2016:5. Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande, *Låt fler forma framtiden!* Stockholm: Kulturdepartementet.
- ¹⁷ SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ¹⁸ Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.
- ¹⁹ Myndigheten för delaktighet. (2015). *Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken: Hur är läget 2015?* Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.
- ²⁰ Skolinspektionen. (2014). *Regelbunden tillsyn 2014*. Tillgänglig: www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/statistikrapporter/reg-tillsyn/statistikrapport-regelbunden-tillsyn-2014.pdf
- ²¹ Skolinspektionen. Hämtad: 2017-04-04 från www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/analys/2016/tematisk-analys-stod.pdf
- ²² Myndigheten för delaktighet. (2015). *Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken: Hur är läget 2015?* Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.
- ²³ Socialdepartementet. (2011). *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016*. Tillgänglig: www.regeringen.se/rapporter/2011/06/s2012.028/
- ²⁴ Göteborgs Stads budget 2017. Hämtad: 2017-12-31 från goteborg.se
- ²⁵ I konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 2, definieras

universellt utformade på detta sätt: ”sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning. ”Universellt utformade” ska inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs.” Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

²⁶ SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Socialdepartementet.

²⁷ Förenta nationerna, FN. (1966). *Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter*.

²⁸ Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*.

²⁹ SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

³⁰ Socialstyrelsen. (2016). *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning: Lägesrapport 2016*. Tillgänglig: www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-2-20

³¹ Ibid.

³² World Health Organization. www.who.int/about/mission/en/

³³ Regeringskansliet. www.regeringen.se/regeringens-politik/folkhalsa-och-sjukvard/mal-for-folkhalsa-och-sjukvard/

³⁴ SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag*. Stockholm: Socialdepartementet.

³⁵ SFS 2014:821. *Patientlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

³⁶ Folkhälsomyndigheten. Hämtad 2017-03-27 från www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/

³⁷ Myndigheten för delaktighet. (2015) *Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken: Hur är läget 2015?* Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

³⁸ Myndigheten för delaktighet. (2016). *En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor och delaktighetsmöjligheter – för personer med funktionsnedsättning*. Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

³⁹ Socialstyrelsen. (2014). *Öppna jämförelser 2014 Jämlik vård: Somatisk vård vid samtidigt psykisk sjukdom*. Tillgänglig: www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-12-26

⁴⁰ SFS 1979:558. *Lag om handikappanpassad kollektivtrafik*. Stockholm: Näringsdepartementet.

⁴¹ Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*

⁴² Myndigheten för delaktighet. (2015). *Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken: Hur är läget 2015?* Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Förenta nationerna, FN. (2006). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Myndigheten för delaktighet. (2015). *Samlad uppföljning av funktionshinderspolitiken: Hur är läget 2015?* Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet. & Folkhälsomyndigheten. Hämtad 2017-03-27 från www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/livsvillkor-och-levnadsvanor/folkhalsans-utveckling-malomraden/delaktighet-och-inflytande-i-samhallet/socialt-och-kulturellt-deltagande/

Referenser

Lagar, förklaringar och konventioner

Förenta nationerna, FN. *Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*

Förenta nationerna, FN. *Konvention om barnets rättigheter*

Förenta nationerna, FN. *Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter*

Förenta nationerna, FN. *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag*

SFS 1979:558. *Lag om handikappanpassad kollektivtrafik*

SFS 1993:387. *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*

SFS 2014:821. *Patientlag*

SFS 2010:800. *Skollag*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

Rapporter, riksdagstryck och statliga utredningar

Myndigheten för delaktighet. *Samlad uppföljning av funktionshinderpolitiken:*

Hur är läget 2015? 2015

Myndigheten för delaktighet. *En jämställdhetsanalys av levnadsvillkor*

och delaktighetsmöjligheter - för personer med funktionsnedsättning. 2016

Skolinspektionen. *Regelbunden tillsyn 2014,* 2014

Socialstyrelsen. *Öppna jämförelser 2014 Jämlik vård: Somatisk vård vid samtidig psykisk sjukdom*, 2014

Socialstyrelsen. *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning: Lägesrapport 2016*, 2016

SOU 2016:5. Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande, *Låt fler forma framtiden!*

Riktlinjer och inriktningsdokument

Göteborgs Stad. *Göteborgs Stads budget 2017*

Myndigheten för delaktighet. *Riktlinjer för tillgänglighet: Riv hindren*, 2015

Socialdepartementet. *En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016*, 2011

Göteborgs Stad. *Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning*, 2015

Webbsidor

Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka. www.anhoriga.se

Göteborgs stad. www.goteborg.se

Folkhälsomyndigheten. www.folkhalsomyndigheten.se

Myndigheten för delaktighet. www.mfd.se

Regeringskansliet. www.regeringen.se

Skolinspektionen. www.skolinspektionen.se

Socialstyrelsen. www.socialstyrelsen.se

World Health Organization. www.who.int

Funktionsrätt
Göteborg

Funktionsrätt Göteborg

Slottsskogsgatan 12

414 53 Göteborg

tel. 031-24 03 03

info@funktionsrattgbg.se

www.funktionsrattgbg.se